

Cuprins

Cuvînt înainte	5
I. Suprapopularea.....	7
II. Cantitate, calitate, moralitate.....	22
III. Supraorganizarea	27
IV. Propaganda într-o societate democratică.....	43
V. Propaganda sub dictatură.....	54
VI. Artă de a vinde	65
VII. Spălarea creierelor	80
VIII. Persuasiunea pe cale chimică	93
IX. Persuasiunea subconștientă.....	105
X. Hipnopedia.....	116
XI. Educația pentru libertate	131
XII. Ce e de făcut?.....	148

Aldous Huxley, *Brave New World Revisited*

Copyright © 1958 by Aldous Huxley
All rights reserved

© 2003, 2013 by Editura POLIROM, pentru ediția
în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © lightsource/Depositphotos.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

HUXLEY, ALDOUS

Reîntoarcere în minunata lume nouă / Aldous Huxley;
trad. și note de Suzana și Andrei Bantaș. – Iași: Polirom,
2013

ISBN print: 978-973-46-3905-2

ISBN ePub: 978-973-46-3982-3

ISBN PDF: 978-973-46-3983-0

I. Bantaș, Suzana (trad.)

II. Bantaș, Andrei (trad.)

821.111-4=135.1

Printed in ROMANIA

Aldous
HUXLEY

Reîntoarcere
în minunata lume nouă

Traducere și note
de Suzana și Andrei Bantaș

POLIROM
2013

III

Supraorganizarea

După cum am arătat eu, drumul cel mai scurt și cel mai larg către coșmarul din *Minunata lume nouă* trece prin suprapopulare și creșterea accelerată a numărului oamenilor (două miliarde opt sute de milioane astăzi, cinci miliarde cinci sute de milioane pînă la sfîrșitul secolului), majoritatea omenirii confruntîndu-se cu alegerea între anarhie și controlul totalitar. Dar presiunea crescîndă a mulțimii asupra resurselor disponibile nu este singura forță care ne împinge în direcția totalitarismului. Acest orb inamic biologic al libertății se aliază cu forțele de o putere colosală generate tocmai de progresele tehnologice cu care ne mîndrim cel mai mult – și ne mîndrim pe bună dreptate, s-ar putea adăuga; căci aceste progrese reprezintă roadele geniului și ale trudei și perseverenței, ale logicii, ale imaginației și ale jertfei de sine – într-un cuvînt, ale forțelor morale și intelectuale pentru care nu putem avea decît admirație. Dar Firea Lucrurilor este astfel alcătuită încît nimeni de pe întregul glob nu capătă niciodată nimic pe degeaba. Toate aceste progrese uluitoare și admirabile au trebuit să fie plătite. Într-adevăr, ca și

ratele la mașina de spălat cumpărată anul trecut, încă mai plătim pentru aceste cuceriri ale științei – și fiecare rată este mai mare decât cea anterioară.

Mulți istorici, mulți sociologi și psihologi au scris pe larg, cu o preocupare profundă, despre prețul pe care a trebuit să-l plătească occidentalul și va continua să-l plătească pentru progresul tehnologic. Ei arată, de pildă, că nu ne putem aștepta ca democrația să înflorească în societăți a căror putere politică și economică se concentrează și se centralizează tot mai mult. Dar progresul tehnologic a condus și conduce încă tocmai la concentrarea și centralizarea puterii. Pe măsură ce mașinăria producției de masă devine tot mai eficace, ea tinde să fie, totodată, mai complexă și costisitoare – și, ca atare, tot mai puțin la îndemîna întreprinzătorului cu mijloace modeste.

Mai mult decât atât, producția de masă nu poate funcționa fără o desfacere în masă; însă desfacerea în masă ridică probleme pe care nu le pot rezolva în mod satisfăcător decât producătorii cei mai mari. Într-o lume a producției de masă și a distribuției de masă, *omul mărunt*, cu capitalul său activ complet nesatisfăcător, este pus în dezavantaj. La concurență cu *omul cel mare* el își pierde banii și, în cele din urmă, însăși existența lui ca producător independent. *Cel mare* îl înghite cu totul. Și pe măsură ce dispare *omul mărunt*, o putere economică mereu crescîndă începe să fie mînuită de oameni din ce în ce mai puțin numeroși. Sub o dictatură, Marea Finanță, devenită posibilă datorită tehnologiei avansate și ca

urmare a ruinării micilor întreprinzători, este controlată de către stat – adică de către un mic grup de conducători de partide și de militari, polițiști și funcționari, care îndeplinesc ordinele lor. Într-o democrație capitalistă, cum ar fi Statele Unite, Marea Finanță este controlată de ceea ce profesorul C. Wright Mills a denumit „elita puterii”. Această „elită a puterii” folosește în mod direct mai multe milioane de oameni care alcătuiesc forța de muncă a țării, în fabricile, birourile și magazinele ei, și controlează încă multe alte milioane de oameni împrumutându-le bani ca să cumpere produsele ei, iar prin proprietatea asupra mijloacelor de comunicare în masă influențează gândurile, sentimentele și acțiunile mai tuturor oamenilor. Ca să parodiem cuvintele lui Winston Churchill¹: „niciodată nu s-a întâmplat ca atât de mulți oameni să fie atât de manipulați de atât de puțini oameni”. Sîntem, într-adevăr, foarte departe de idealul lui Thomas Jefferson, al unei societăți cu adevărat libere, alcătuită dintr-o ierarhie de unități autonome care se autoadministrează – „republicile elementare ale Circumscripțiilor, ale Ținuturilor, republicile Districtelor, republicile Statelor și Republica Uniunii, care formează o gradatie a autorităților”.

Vedem așadar că tehnologia modernă a dus la concentrarea puterii economice și politice și la nașterea unei societăți controlate (în mod necruțător în statele totalitare,

1. Om politic, romancier și istoric britanic (1884-1968); prim-ministru între 1940 și 1945.

în mod politicos și neostentativ în statele democratice) de către Marea Finanță și Marele Guvern. Dar societățile sînt alcătuite din indivizi și sînt bune numai în măsura în care ele îl ajută pe individ să-și valorifice aptitudinile și potențialul și să ducă o viață fericită și creatoare. Cum au fost afectați indivizii de progresele tehnicii din ultimii ani? Iată răspunsul dat la această întrebare de un filosof și psihiatru, doctorul Erich Fromm:

„Societatea noastră occidentală contemporană, în pofida progreselor sale materiale, intelectuale și politice, duce tot mai puțin la sănătatea mintală și tinde să submineze la individ securitatea personală, fericirea, rațiunea și capacitatea de a iubi; ea tinde să-l transforme pe individ într-un automat care plătește pentru eșecul său uman cu o creștere a bolilor mintale și cu o disperare ascunsă sub un imbold frenetic de a munci și de a obține așa-zisa plăcere“.

Această „boală mintală crescîndă“ a noastră își poate găsi expresia în simptome nevrotice. Aceste simptome sînt evidente și extrem de îngrijorătoare. Dar doctorul Fromm mai spune: „Să ne ferim de a defini igiena mintală drept prevenirea simptomelor. Simptomele ca atare nu sînt dușmanul, ci prietenul nostru; acolo unde se manifestă simptome, există un conflict și conflictul arată întotdeauna că forțele vieții care năzuiesc spre integrare și fericire se mai luptă încă“. Victimele cu adevărat pierdute ale bolilor mintale se găsesc printre cei care par a fi cei mai normali: „Mulți dintre ei sînt normali pentru că s-au adaptat atît de bine la modul

nostru de existență, pentru că glasul lor omenesc a fost redus la tăcere atît de devreme în cursul vieții lor încît ei nici măcar nu mai luptă să nu sufere și nici nu mai manifestă simptomele, așa cum se întîmplă în cazul nevrozatului“. Ei nu sînt normali în sensul absolut al cuvîntului; ei sînt normali doar în raport cu o societate profund anormală. Adaptarea lor perfectă la această societate anormală dă măsura bolii mintale. Aceste milioane de oameni anormal de normali, ducînd o viață cuminte într-o societate la care – dacă ar fi ființe pe deplin umane – n-ar trebui să se adapteze, mai au „iluzia individualității“, însă de fapt ei au fost în mare măsură dezindividualizați. Conformismul lor devine treptat asemănător cu uniformitatea. Dar „uniformitatea și libertatea sînt incompatibile. Uniformitatea este, de asemenea, incompatibilă cu sănătatea mintală... omul nu e făcut să devină un automat și, dacă ajunge așa ceva, i se distruge baza sănătății mintale“.

În decursul evoluției sale, natura s-a străduit din răputeri să facă în așa fel încît fiecare individ să difere de ceilalți indivizi. Noi ne reproducem specia prin aducerea genelor tatălui în contact cu cele ale mamei. Acești factori ereditari se pot combina într-un număr aproape infinit de moduri. Din punct de vedere fizic și mintal, fiecare dintre noi este unic. Orice societate care, în interesul eficienței ori în numele vreunei dogme politice sau religioase, încearcă să standardizeze individul, comite o crimă împotriva naturii biologice a omului.

Știința poate fi definită ca o reducere a multiplicității la unitate. Ea caută să explice fenomenele de o infinită diversitate ale naturii, ignorînd unicitatea unor evenimente particulare și concentrîndu-se asupra trăsăturilor comune pe care le au ele și, în cele din urmă, sintetizînd un fel de „lege” în raport cu care ele capătă sens și pot fi tratate în mod eficace. De exemplu, merele cad din pom și Luna traversează cerul. Oamenii observaseră aceste lucruri încă din vremuri imemorabile. La scriitoarea Gertrude Stein¹ oamenii erau convinși că mărul e măr este mărul, pe cînd Luna e Lună este Luna. I-a revenit lui Isaac Newton² sarcina de a observa ce aveau în comun aceste fenomene atît de asemănătoare și să formuleze o teorie a gravitației după care anumite aspecte ale comportamentului merelor, ale corpurilor cerești și, de fapt, ale oricărui alt element din universul fizic puteau fi explicate și tratate pe baza unui sistem de idei. În același spirit, artistul ia nenumăratele diversități și unicități ale lumii exterioare și propria lui imaginație și le conferă un sens în cadrul unui sistem organizat de tipare de arte plastice, literare sau muzicale. Dorința de a impune ordine în detrimentul haosului, de a produce armonie din disonanță și unitate din multiplicitate este un fel de instinct intelectual, un imbold primar și fundamental, al minții.

-
1. Prozatoare americană (1874-1946), prietenă cu Picasso și cu scriitorii moderniști europeni.
 2. Matematician și fizician englez (1642-1720), autorul teoriei gravitației universale.